

Blå Kors arbeider med og for mennesker som strever med å mestre hverdagen. Vi tilbyr polikliniske behandling og døgnbehandling til mennesker med ulike typer rusproblemer og avhengighetsrelaterte lidelser. Vi har også ulike tilbud til pårørende som trenger hjelp for egen del. Blå Kors jobber også med forebyggende tiltak, spesielt mot barn og unge og oppfølging etter behandling. Som ideell aktør har Blå Kors i over hundre år gjort en viktig innsats for å hjelpe personer som er direkte eller indirekte rammet

Alkoholpolitisk plattform Blå Kors

Blå Kors har en lang tradisjon og en helt sentral rolle i arbeidet for å hjelpe mennesker som er berørt av et av våre største samfunns- og folkehelseproblemer: virkningene av alkohol og annen avhengighet.

De viktigste virkemidlene i dagens alkoholpolitikk er regulering av tilgjengelighet, pris, kunnskap og tidlig innsats. Opprettholdelsen av Vinmonopolet er sentralt i denne sammenheng. Stadige oppmykninger i alkohollovgivningen i liberaliserende retning de siste årene bidrar til økt tilgjengelighet og alkoholforbruk. Norge skal fremdeles ha en ruspolitikk som er solidarisk med dem som sliter med rus og avhengighet, og da er det viktig at vi fortsatt har en restriktiv politikk som har tiltak som ivaretar de alkoholpolitiske målene. Alkoholpolitikken i Norge har vært vellykket, med restriktive virkemidler bygget på totalkonsumteorien og forebyggingsparadokset.

Blå Kors Norge stiller seg også bak Regjeringens mål om 10 % reduksjon i skadelig alkoholforbruk innen 2025, som er en av hovedmålsettingene i Regjeringens nasjonale alkoholstrategi for 2021-2025.

Totalkonsumteorien

Jo mer alkohol det omsettes, jo flere mennesker vil få problemer med å kontrollere sitt alkoholforbruk. Dette vil få negative konsekvenser ikke bare for den enkelte som drikker mer, men også påvirke familien og de sosiale omgivelsene - og ikke minst utsette barn og unge for økt usikkerhet, utrygghet og uforutsigbarhet.

Totalkonsumteorien går nettopp ut på at jo mer det totalt drikkes i samfunnet, desto flere vil miste kontrollen over eget alkoholbruk. Derved økes faren for å skape uheldige situasjoner og problemer, og risikoen for å utvikle alvorlig avhengighet.

Det er derfor svært viktig at alkoholkonsumet i samfunnet ikke øker, men helst reduseres, slik Regjeringens mål for den nasjonale alkoholstrategien også er.

Nasjonale tall over alkoholforbruket viser at det er 10 prosentene av befolkningen som drikker mest. De står for rundt halvparten av alt alkoholkonsum. Den halvparten av befolkningen som drikker minst, drikker mindre enn ti prosent av alt alkoholforbruk.

Forebyggingsparadokset

Avveiningene helsemyndighetene må gjøre mellom å prioritere målrettede tiltak rettet mot risikogrupper og brede forebyggende tiltak rettet mot befolkningen, innebærer et mulig paradoks. Paradokset består i at tiltak rettet mot grupper med lav risiko, kan være mer effektive samlet sett, sammenliknet med tiltak rettet mot grupper med høy risiko. Forklaringen på dette er at en liten effekt av tiltak rettet mot mange, samlet sett innebære en større endring, enn effektive tiltak rettet mot få.

Forebyggingsparadokset sier den største effekten på det totale alkoholkonsumet oppnås ved tiltak som treffer bredt. I store befolkningsgrupper er risikoen per person lavere, men totalantallet personer er mye større, slik at effekten i sum blir stor. Høyrisikogrupper har riktignok stor risiko, men er gjerne lav i antall.

Her følger Blå Kors sine viktigste prioriteringer innenfor norsk alkoholpolitikk:

Forebygging

Det er billigere å forebygge skadevirkningene ved å redusere alkoholkonsumet, enn hva det koster å hjelpe, behandle og rette opp allerede oppståtte skader.

Selv om mange opplever egen alkoholbruk som uproblematisk, har alkohol mange negative konsekvenser for enkeltpersoner og samfunn.

Blå Kors mener:

- Det må settes av nok ressurser til forebyggingsarbeid både lokalt og nasjonalt.
- Bevissthet og informasjonsarbeid knyttet til alkohol og barn må styrkes.
- Helse- og sosialtjenestene må i langt større grad avdekke og følge opp mennesker "som viser seg" å ha alkoholrelaterte problemer uten at det er det de ønsker å få hjelp eller behandling for. Dette gjelder både spesialisthelsetjenesten og kommunale tjenester
- Det bør slås hardere ned på salg av alkohol via sosiale medier.
- Det bør være strengere straffer for de som profiterer på ulovlig alkoholsalg til mindreårige.
- Det er bekymringsfullt at det åpnes opp for mer alkoholserving på idrettsarrangementer som retter seg mot barn og voksne. Her bør man i stedet legge til rette for gode, alkoholfrie produkter.
- De alkoholfrie sonene i samfunnet bør beskyttes. For eksempel bør parker, strender og andre viktige fellesarealer være alkoholfrie områder, hvor barn og voksne kan oppholde seg uten å måtte forholde seg til andres alkoholbruk.
- Holdningsarbeidet blant ungdom må styrkes.

Båt, bil og trafikk

Alkohol er ofte årsaken til alvorlige trafikk- og båtulykker. Fart er en annen årsak, og rus og fart i kombinasjon gir ofte tragiske resultater. En tredjedel av dødsulykkene i trafikken skyldes ruspåvirkning. Det må arbeides målrettet for nullvisjonen, det vil si null drepte og hardt skadde i trafikken. Av dødsulykker på veg det siste ti-året har ruspåvirkning i 22% av tilfellene vært en medvirkende faktor. Med rus i denne sammenheng tenker vi på alkohol, narkotika og medikamenter.

Blå Kors mener:

- Promillegrensen til sjøs (0,8) skal være på nivå med promillegrensen på vei (0,2) for å sikre liv og helse.
- Trafikken skal være rusfri.
- Innføre promillegrense på el-sparkesykkel på lik linje med andre motoriserte fremkomstmidler.

Alkoholavgifter, Vinmonopolet og taxfree

Alkoholavgiftene skal brukes aktivt som et alkoholpolitisk virkemiddel, og justeres etter lønns- og prisvekst. Avgiftene må være høye nok til at de fungerer, men ikke så høye at større deler av omsetningen flyttes fra Vinmonopolet og over på taxfree og grensehandel – eller at smugling blir mer lønnsomt.

Blå Kors mener:

- Tillatelse til salg av øl og alkohol opptil 8 prosent (såkalt sterkøl) i butikk vil undergrave legitimiteten til Vinmonopolet.
- Vinmonopolet er et av våre viktigste alkoholpolitiske virkemidler for å begrense og hindre skader fra alkoholbruk.
- Taxfree-ordningen må avvikles både på flyplasser og ferger. Sekundært sørge for at tax-free-salg overføres til Vinmonopolet. Ordningen undergraver det norske avgiftssystemet og den norske alkoholpolitikken, øker tilgjengeligheten og forbruket og utfordrer Vinmonopolets stilling.

Investeringer

Det er problematisk at Norge gjennom Statens Pensjonsfond Utland (SPU) har investert nesten 90 milliarder kroner i alkoholprodusenter globalt. Investeringene er ikke forenlige med de politiske mål for global helse som Norge arbeider for å fremme

Blå Kors mener:

- Statens Pensjonsfond utland sine investeringer i alkoholprodusenter globalt bør stanses.

Merking, reklameforbud og alkoholsalg

Gang på gang slår Verdens Helseorganisasjon fast at redusert tilgjengelighet er en av de viktigste faktorene som skal til for å redusere skadelig alkoholbruk. Men, kunnskap er også et viktig virkemiddel.

Blå Kors mener:

- Det må etableres en obligatorisk og standardisert merking av alkoholholdig drikke med ingrediensoversikt, næringsinnhold, helseinformasjon og advarselsmerking.
- Det nasjonale forbudet mot alkoholreklame må opprettholdes. Det er mange glidende overganger og gråsoneproblematikk inn mot for eksempel influencere og redaksjonelt stoff i mediene, der omtalen bærer preg av reklame. Her må det settes inn kompetanse og ressurser for å tydeliggjøre lovgivningen og følge opp reklameforbudet.
- Den nasjonale maksimaltiden for skjenking av alkohol bør innskrenkes fra 03.00 til 02.00.
- Dagens salgstider for butikksalg bør beholdes.

- Kontroll av dagligvarebutikker og hjemleveringstjenester, med salgsbevilling må styrkes, for å hindre salg av alkohol til mindreårige.

Pårørende til personer med alkoholavhengighet

Pårørende er en viktig og sårbar gruppe som bør få mer fokus. 90 000 barn vokser opp i familier med diagnostiserbart alkoholforbruk. Hos Blå Kors Kompasset hadde vi drøye 1 000 pårørende barn og unge som fikk hjelp i 2020.

Som følge av koronapandemien har veldig mange mennesker måttet være hjemme. Foreløpig vet vi for lite om hvilken innvirkning dette har fått på alkoholkonsumet i Norge, men mye kan tyde på at flere barn og unge har opplevd utrygghet og problemer som følge av foreldrenes økte alkoholkonsum.

Blå Kors mener:

- Det må fokuseres mer på barn og unge som vokser opp i familier med alkoholproblemer, og deres behov for behandling - særlig som en følge av koronapandemien.
- Unge pårørende bør få sin hjelp av fagspesialister som god har god kompetanse, innsikt og erfaring med rusproblematikk. Spesielt vil vi fremheve behovet for lavterskeltilbud hvor barn og unge selv kan ta kontakt uten henvisning fra lege eller godkjenning fra foreldre.
- Hjelpeapparatet som skal identifisere at barn og unge vokser opp i hjem med for mye alkohol, som lærere og helsepersonell, må få styrket sin kompetanse og veiledning i arbeidet med å ta den vanskelige samtalen knyttet til utfordringer hjemme. Dette bør inn læreplanen for skolene.
- Kunnskap om hvordan hjelpeapparatet kan skape god dialogen både med barn og foreldre gjennom gode, tilgjengelige verktøy, må styrkes.
- Det bør settes av mer midler til forskning, evaluering og utvikling av tiltak og tjenester for barn, unge og voksne som er pårørende, og brukerne bør inkluderes i dette arbeidet.

Behandling

Det er viktig å redusere stigma og tabuer i samfunnet knyttet til mennesker med alkohol- og rusproblemer, slik at det kan være enklere å søke hjelp og ikke minst å oppdage behovet for hjelpetiltak tidligere. Det er en godt dokumentert sammenheng mellom alkoholbruk og en rekke somatiske og psykiske helseproblemer. Blå Kors erfarer at pasienter som kommer til rusbehandling innenfor spesialisthelsetjenesten ofte har et mangeårig misbruk bak seg som burde vært tatt tak i på et tidligere tidspunkt. Ca. halvparten av de som søker hjelp hos Blå Kors innenfor tverrfaglig spesialisert rusbehandling har alkohol som en hovedutfordring. For 2020 dreier det seg om ca 1 200 personer.

Blå Kors mener:

- Fastlegen og kommunale lavterskeltilbud som helsestasjon og fritidsklubber, må få økt kompetanse for å oppdage hjelpebehov, samt hvordan kartlegge barn og unge som er i risiko ved å vokse opp i et hjem med alkoholrelaterte problemer.
- For å kartlegge pasienters bruk av alkohol og andre rusmidler, finnes det gode og valide metoder for å måle promille eller langtidsforbruk av alkohol og andre rusmidler. Det må settes av tid og ressurser til kompetansebygging blant helsepersonell for systematisk å ta disse verktøyene i bruk.

- Kommunalt psykisk helse- og rusteam må i større grad involveres i oppfølging av unge med rusproblemer.
- Kompetansen bør styrkes for lærere og helsepersonell knyttet til å ta den vanskelige samtalen med ungdom som har et rusproblem, men også for å avdekke rusproblem.
- Utdanningen av helse- og omsorgspersonell må i større grad vektlegge kunnskap om alkohol og avhengighet.
- Kompetansen på rusavhengighet må økes i somatiske avdelinger, slik at pasientene kan få rett behandling, også for sin primærdiagnose.
- Det må sørges for at ferdigbehandlede pasienter får tilstrekkelig oppfølging i sin hjemkommune. Spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten må inngå forpliktende samarbeid i forbindelse med overgang til livet etter endt behandling. Samhandlingen med ideell og frivillig sektor er viktig for å dekke glippsonene som kan oppstå i pakkeforløpet.
- Bolig, tilgang til ruskonsulent, arbeid, aktivitet og skolegang er viktige tiltak som må på plass etter behandling. I dag er det for store lokale forskjeller når det gjelder å få tilgang til disse tiltakene.
- Alle fertile kvinner med en rusavhengighet eller medisinerings som kan skade fosteret under svangerskap må få informasjon og tilbud om langtidsvirkende prevensjon. Prevensjon og fritak for egenandelen ved undersøkelse bør være gratis for kvinner i behandling for alkoholavhengighet.

Rusreform - avhengig av hva som blir resultatet her må det ivaretas i dokumentet.

Kilder: FHI, Helsedirektoratet, Av og til, Vegvesenet, Blå Kors årsmelding 2020, Actis, Verdens helseorganisasjon.